

Το ελληνορθόδοξο Βυζάντιο που δεν γνωρίζουμε

Γράφει ο **Κωνσταντίνος Χολέβας** – Πολιτικός Επιστήμων

Ο Νικήτας Χωνιάτης ή Ακομινάτος

Ο Μάιος είναι ο μήνας της Κωνσταντινουπόλεως. Αυτές τις ημέρες η Βασιλεύουσα και γενικότερα το κράτος της Ρωμανίας, η Βυζαντινή Αυτοκρατορία, μάς έρχονται πιο συχνά στον νου. Στις 11 Μαΐου 330 ο Μέγας Κωνσταντίνος τέλεσε τα εγκαίνια της Νας Ρώμης, της Κωνσταντίνου-πόλεως. Στις 21 Μαΐου τιμούμε τη μνήμη του ιδρυτού, Αγίου Κωνσταντίνου και της μητρός του Αγίας Ελένης. Στις 29 Μαΐου θυμόμαστε αυτούς που έπεσαν στα τείχη της Πόλης κατά την Άλωση του 1453 με ηγέτη τον Εθνομάρτυρα Αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Παλαιολόγο.

Αναλογίζομαι, λοιπόν, αν εμείς οι Νεοέλληνες γνωρίζουμε και εκτιμούμε την προσφορά του

Βυζαντινού κράτους, το οποίο τότε απεκαλείτο Ρωμανία. Τι μαθαίνουν οι μαθητές και οι φοιτητές μας σήμερα για τον Ελληνορθόδοξο Πολιτισμό μιας Αυτοκρατορίας, της οποίας ο βίος διήρκεσε επί 11 αιώνες; Φοβούμαι ότι υποτιμούμε το δικό μας Βυζάντιο. Στα σχολικά βιβλία γίνεται προσπάθεια συρρικνώσεως της σχετικής ύλης ή υπερτονίζονται οικονομικές παράμετροι της βυζαντινής περιόδου εις βάρος του σημαντικού πολιτιστικού μεγέθους και της οικουμενικής πνευματικής ακτινοβολίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι στη Β' Λυκείου οι εκπαιδευτικοί έχουν λάβει οδηγία να μην διδάσκουν το κεφάλαιο για τους Θεσσαλονικείς ιεραποστόλους, τον Κύριλλο και τον Μεθόδιο. Είναι επίσης δυσάρεστο ότι, στις εκφράσεις που χρησιμοποιεί ο λαός μας, ο όρος «βυζαντινισμός» έχει λάβει αρνητική σημασία. Αν διαβάσουμε ξένους ιστορικούς και μελετητές θα διαπιστώσουμε ότι πολλοί Δυτικοί μελετούν και εκτιμούν το Βυζάντιο/Ρωμανία περισσότερο από τους Έλληνες.

Διάβαζα προσφάτως το μυθιστόρημα «Μπαουντολίνο» του διάσημου Ιταλού συγγραφέως και πανεπιστημιακού Ουμπέρτο Έκο. Ο Έκο, ο οποίος απεβίωσε τον Φεβρουάριο του 2016, στο πολυσέλιδο αυτό βιβλίο παρουσιάζει την καταστροφή της Κωνσταντινουπόλεως από τους Σταυροφόρους το 1204. Ο ήρωάς του, ο Ιταλός παραμυθάς Μπαουντολίνο, συναντά στην Κωνσταντινούπολη τον γνωστό Βυζαντινό ιστορικό και πολιτικό Νικήτα Χωνιάτη και υποτίθεται ότι τον διασώζει από τη φονική και ληστρική μανία των Ευρωπαίων Σταυροφόρων. Μέσα από τους διαλόγους των δύο πρωταγωνιστών ο Έκο παρουσιάζει τη μορφωτική διαφορά μεταξύ του άξεστου Ιταλού και του λογιωτάτου και θεολογούντος Νικήτα Χωνιάτη. Ο Χωνιάτης, καταγόμενος από τις Χώνες της Μικράς Ασίας όπου έγινε και το θαύμα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ που εορτάζουμε στις 6 Σεπτεμβρίου, κατέγραψε στη «Χρονική Διήγηση» την ιστορία της περιόδου των Αυτοκρατόρων Κομνηνών και Αγγέλων μέχρι το 1206. Είναι αυτόπτης μάρτυς των απαράδεκτων λεηλασιών, στις οποίες προέβησαν οι Σταυροφόροι της Δ' Σταυροφορίας εις βάρος των ελληνικών και χριστιανικών θησαυρών της Κωνσταντινουπόλεως. Από τον Χωνιάτη μαθαίνουμε με λεπτομέρεια τι και πώς εκλάπη από την Βασιλεύουσα και μεταφέρθηκε στη Δύση. Ο Έκο έχει μελετήσει όλο το έργο του Νικήτα Χωνιάτη. Πόσοι Έλληνες άραγε γνωρίζουν σήμερα το όνομα και την προσφορά του σπουδαίου Βυζαντινού ιστορικού;

Σεβασμό προς το Βυζάντιο δείχνει και ο αείμνηστος Βρετανός ιστορικός Στήβεν Ράνσιμαν. Το βιβλίο «Ο Βυζαντινός Πολιτισμός» (ελληνική έκδοση από τον Γαλαξία) αποτελεί μία λεπτομερή και αντικειμενική, κατά το δυνατόν, παρουσίαση του πολιτισμού αυτού που στηρίχθηκε επάνω σε τρία θεμέλια: Την Ορθοδοξία, την Ελληνική Γλώσσα και Παιδεία και την πολιτειακή και νομική υποδομή της Ρώμης. Ο Ράνσιμαν θαυμάζει το μορφωτικό επίπεδο των Βυζαντινών, οι οποίοι μάθαιναν από στήθους μεγάλα αποσπάσματα από τα Ομηρικά έπη.

Στο βιβλίο του με τίτλο «Ο Αριστοτέλης στο Μον-Σαιν-Μισέλ- Οι ελληνικές ρίζες της χριστιανικής Ευρώπης» (εκδόσεις ΟΛΚΟΣ, 2009) ο Γάλλος ιστορικός Σουλβαιν Γκουγκενέμ αμφισβητεί την αντίληψη ότι η Δύση ανακάλυψε την ελληνική γνώση κατά τον Μεσαίωνα χάρη στις αραβικές μεταφράσεις. Αποδεικνύει ότι η Ευρώπη διατηρούσε πάντα επαφή με τον ελληνικό κόσμο. Το αββαείο του Μον-Σαιν-Μισέλ αποτελούσε ένα δραστήριο κέντρο μετάφρασης των έργων του Αριστοτέλη ήδη από τον 12ο αιώνα, ενώ οι πρώτες μεταφράσεις των ευρωπαϊών λογίων προηγήθηκαν αρκετές δεκαετίες των αραβικών, οι οποίες ήταν κυρίως έργο των χριστιανών Αράβων. Ακόμα και ο τομέας της ισλαμικής φιλοσοφίας (Αβικένας, Αβερρόης) παρέμεινε εν μέρει ξένος προς το ελληνικό πνεύμα. Μέσα από τεκμηριωμένη έρευνα και μελέτη των πηγών, ο συγγραφέας επιχειρεί να αποδείξει ότι οι ρίζες της σημερινής Ευρώπης είναι χριστιανικές και ελληνικές.

Ο επίσης Γάλλος ιστορικός Ζεράρ Βαλτέρ στο βιβλίο του «Η Καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο» (εκδόσεις Παπαδήμα) μιλά με θαυμασμό για την τεχνολογία των Βυζαντινών. Είχαν κατορθώσει να εξαφανίζουν ηθοποιό από την σκηνή την ώρα της παραστάσεως! Στον τομέα της στρατιωτικής τεχνολογίας είναι γνωστό ότι οι Βυζαντινοί πρόγονοί μας αμύνθηκαν έναντι διαφόρων εισβολέων με το θαυμαστό «υγρόν πυρ».

Ο Αμερικανός Τίμοθυ Μίλλερ έχει ασχοληθεί ενδελεχώς με την πρόοδο των Βυζαντινών στην Ιατρική. Περιγράφει το Νοσοκομείο της Μονής Παντοκράτορος στην Κωνσταντινούπολη (γύρω στο 1100), το οποίο παρείχε δωρεάν περίθαλψη σε απόρους άνδρες και γυναίκες. (Το βιβλίο του «Η γέννησις του Νοσοκομείου στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία» εξεδόθη στα ελληνικά από την Ιερά Μητρόπολη Θηβών και Λεβαδείας).

Το Βυζαντινό κράτος βοήθησε τους Σλαβικούς λαούς να γνωρίσουν την Ορθοδοξία και να αποκτήσουν αλφάβητο, τέχνη και νομοθεσία. Σήμερα εκατομμύρια Ρώσων, Ουκρανών, Σέρβων, Βουλγάρων κ.ά. χρησιμοποιούν το Κυριλλικό αλφάβητο, δηλαδή μία παραλλαγή της ελληνικής γραφής των βυζαντινών χρόνων. Ο Ρωσικής καταγωγής Βρετανός Βυζαντινολόγος Ντιμίτρι Ομπολένσκι έγραψε ότι οι Ορθόδοξοι λαοί στη Θεία Λατρεία διατηρούν το πνεύμα μιας «Βυζαντινής Κοινοπολιτείας».

Άρθρο στην εφημερίδα ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΛΗΘΕΙΑ, 3 Μαΐου 2017